

İSLAM'DA SPORUN ÖNEMİ VE AHLAKI The Importance of Sports In Islam and Ethics

Metin BAYRAM

Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
metinbayram04@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7328-2526>

Serkan Tevabil AKA

Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
aka_serkan@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3048-3261>

Mehmet Salih GEÇİT

Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
beratgecit@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7212-2291>

Kenan ŞEBİN

Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor
Öğretmenliği

kenansebin@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-3078-6887>

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi-Journal of Ağrı İbrahim Çeçen
University Social Sciences Institute AİCUSBED 5/1 Nisan/April 2019 / Ağrı

ISSN: 2149-3006

e-ISSN: 2149-4053

Makale Türü- <i>Article Types</i> :	Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi- <i>Received Date</i> :	17.03.2019-
Kabul Tarihi- <i>Accepted Date</i> :	12.04.2019
Sayfa- <i>Pages</i> : 207-224	 10.31463/aicusbed.541123

<http://dergipark.gov.tr/aicusbed>

This article was checked by

 iThenticate

İSLAM'DA SPORUN ÖNEMİ VE AHLAKI*

The Importance of Sports In Islam and Ethics

*Doç. Dr. Metin BAYRAM, Dr. Öğr. Üyesi Serkan T. AKA
Doç. Dr. M. Salih GEÇİT, Doç. Dr. Kenan ŞEBİN*

Öz

İslâm dini, insanın hem ruh hem de beden sağlığını önemseyen, dolayısıyla ruh ve beden eğitime değer veren, bu konuda birçok hüküm belirleyen bir dindir. Buna göre insanın ruh eğitimi ve sağlığı önemli olduğu gibi, beden sağlığı ve beden eğitimi de oldukça önemlidir. Bu çalışmada özel olarak beden eğitimi konusunda İslâmî kaynaklarda geçen bilgileri bir araya getirerek İslâm dini açısından sporun önemini ve spor ahlakını incelenmiştir. Bu açıdan bakıldığında İslâm'ın temel iki kaynağı olan Kur'an e Sünnet, Müslümanları spora çeşitli sebeplerle teşvik etmiştir. Bu sebepler arasında Müslümanların ibadetlerine ve diğer görevlerine kuvvetli bir istekle sarılmalarını sağlamak, onlara daha güçlü olma yollarını göstermek, beden sağlığını temin etmek, öte yandan Müslümanların İslam topraklarının savunmasına topyekûn hazırlıklı bulunmalarını teşvik etmek vb. sebepler sayılabilir. Bundan dolayı Müslümanlar, Asr-ı saadetten itibaren Hz. Peygamber (s.a.s)'in tavsiye ettiği sporlardan atıcılık, binicilik, güreş vs. sporlarla meşgul olmuşlardır. Bu spor faaliyetlerini ferdi olarak veya toplu halde seyretmek, kazananları ödüllendirmek şeklinde faaliyetler de olmuştur. Günümüz dünyasında spor kavramı, diğer birçok alanda olduğu gibi hızlı bir değişime uğramış ve kendisi ile birlikte kendisine bağımlı birçok alanı da değişime uğratmıştır. Sporun tarihsel süreç içerisinde toplumla çok güçlü ve gizli bir yakınlığının olduğu bilinen bir gerçektir.

Anahtar Kelimeler: İslam da spor, spor, spor ahlakı

Abstract

The religion of Islam is a religion that cares about both the soul and the body health of the person, and thus values the education of the soul and the body and determines many provisions in this regard. According to this, human health and physical education are very important, as well as mental education and health. In this study, the importance of sports in terms of Islamic religion and sports ethics were gathered by gathering the information in Islamic sources on physical education.

* Bu çalışma 31 Ekim 3 Kasım 2018 tarihlerinde Antalya'da yapılan uluslararası 16.spor Bilimleri Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

From this point of view, Qur'an and Sunnah, the two main sources of Islam, encouraged Muslims for various reasons. For these reasons, it is important to ensure that Muslims embrace their worship and other duties with strong will, to show them the ways of being stronger, to provide physical health, on the other hand to encourage Muslims to be fully prepared for the defence of the Islamic lands and so on. For this reason, Muslims, have been interested in the sports such as archery, horseback riding, wrestling, that were recommended by Hz. Prophet (s.a.s). There have also been activities to watch these sports activities individually or collectively and to reward the winners. In today's world, the concept of sports has undergone a rapid change as in many other areas and has changed many areas that are dependent on it. It is a known fact that sports has a very strong and secret relationship with the society in the historical process.

Key Words: Sports, sports ethics in Islam

Giriş

Spor, insanın tek başına veya toplu olarak yapılan beden eğitimi yanında yarışma yönü de olan oyun ve hareketleri ifade etmektedir.¹ Spor fizik kondisyonu iyileştirmeyi amaçlayan oyun, yarışma ve mücadele anlayışıyla yapılan fiziksel etkinlikler olarak tanımlandığına² göre hangi yaşta ve seviyede olursa olsun hiç kimse kendisini spordan uzak tutamaz. O halde genç, yaşlı, hatta çocuk demeden her insanın pratik olarak yapacağı spor türleri bulunmaktadır. Nitekim insanlığın tarihî süreç içerisinde tecrübe olarak edindiği ve kazandığı spor çeşitlerine baktığımızda sporun bütün insanlara hitap eden bir etkinlik olduğunu görmekteyiz. Örneğin yüzme bir açıdan değerlendirildiğinde hem erkek, hem de bayanlara, bir başka açıdan değerlendirildiğinde hem çocuk, hem genç, hem de yaşlılara, başka bir açıdan bakıldığında hem engelli, hem de engelsiz insanlara göre farklı tarz ve şekilleri bulunan bir spor alanıdır. Diğer spor çeşitleri konusunda da bu tür değerlendirmeler yapılabilir.

İslâm dini, bütün hükümlerinde olduğu gibi sporla ilgili hükümlerinde de “*insana zarar veren şeyleri yasaklama*” ve buna karşı “*beden ve ruh açısından insan sağlığına fayda veren şeyleri teşvik etme*” stratejisini takip etmektedir. Nitekim İslâm Fıkhının temel kaideleri olarak bilinen Mecelle’de şu kaideler geçmektedir: “*Zarar vermek ve zarara zararla karşılık vermek yoktur.*”³ Buna göre insana zarar veren şeyler, farz ibadetler cinsinden bile olsa, insan sıhhatinin korunması amacıyla farziyetten düşmektedir. Örneğin abdest aldığı takdirde suyun vücuda zarar verdiğine dair doktor raporu bulunan bir Müslüman, abdest almaz, bunun yerine teyemmüm alarak namaz kılacaktır. Ayakta namaz kıldığı takdirde acı, işkence, zarar

¹ Mefail Hızlı, “Spor”, Şamil İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 1992, V, 450-460.

² <http://forum.bedenegitimi.gen.tr/sporun-toplumsal-boyutu-t2920.html>

³ Hasan Kerîm Mâcid er-Rubayî, *el-Medhalu Li Dirâseti’ş-Şerîati’l-İslâmiyye*, Dâru’s-Selâm el-Kânûniyye, 2015, s.220.

görecekle birisi oturarak namaz kılar. Oruç tuttuğu zaman bedeni bir arıza veya zarar görecekle birisine oruç yerine fide verir.⁴ Bu ve benzeri birçok örnek, İslâm dininin insan bedeninin sağlığına büyük değeri verdiğini göstermektedir.

Buna göre İslâm'da beden eğitime olumlu katkıda bulacak, bedenin sağlıklı bir şekilde gelişimini sağlayacak ve bedene zarar vermeyecek spor çeşitlerini yapmanın bir sakıncası bulunmadığı gibi, teşvik de edilmektedir. Yüzücülük, okçuluk, güreş, ata binme gibi spor türleri bu sporları yapana veya diğer şahıslara zarar vermemek koşuluyla bazı durumlarda caiz, bazı durumlarda mendub ve müstehab, bazı durumlarda da farz mertebesine yükselebilir”

Ancak bunun zıddına bedene zarar veren ve bedeni olumsuz şekillerde etkileyen spor çeşitleri konusunda İslâm dininin getirdiği hükümler açısından birçok çekince bulunmaktadır. Örneğin İslâm boks ve pankreas gibi sporları, deve, boğa ve horoz güreşleri türü sportif faaliyetleri, ayrıca facia ile bitebilecek otomobil-motosiklet yarışları ve benzerlerini ise doğrudan yasaklar. Çünkü İslâm, Peygamberimiz'in diliyle kişinin kendisine ve çevresine zarar vermesini ve zarara zararlar mukabele etmesini haram kılan dindir.⁵

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in yaşadığı ve onun terbiyesinden geçen Sahabe-i Kirâm'ın bulunduğu Örnek İslâm toplumunun spor ve beden eğitimi açısından durumuna bakıldığında genel olarak şöyle bir tablo ile karşılaşılmaktadır: Saadet Asrının kendine has medenî disiplini içinde sporun belli başlı türlerini görmekteyiz. İşin güzel ve ilginç yanı, o zamanlarda var olan spor türlerinin hemen hepsi bugün de kısmen mahiyet değiştirmiş olarak veya aynen yaşamaktadır. Buna göre İslâm'da sadece teorik açıdan değil, amelî açıdan da uygulamalı bir alan olan spora büyük değeri verilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Aşağıda örneklerini göstereceğimiz gibi Asr-ı Saadet'te Müslümanlar sadece günlük, haftalık, yıllık ibadetler olan namaz, oruç, hac veyahut ruhî eğitimin yardımcı unsurları olan tefekkür, tesbih, zikir gibi ibadetlerle günlerini geçirip de hayata anlam ve değeri katan diğer alanları ihmal etmiş değillerdir. Sahabenin hayatında spor da diğer alanlar gibi hak ettiği değeri ve önemi görmüştür.

İslam'da Spor ve Sportif Etkinliklerin Önemi

İslâm dini, Müslümanları spora çeşitli sebeplerle teşvik etmiştir. Bu sebepler arasında; Müslümanların ibadetlerine ve diğer görevlerine kuvvetli bir istekle sarılmalarını sağlamak, onlara daha güçlü olma yollarını göstermek, beden sağlığını temin etmek, öte yandan Müslümanların İslam topraklarının savunmasına topyekûn hazırlıklı bulunmalarını teşvik etmek gibi sebepler sayılabilir. Bundan dolayı

⁴ Bkz. Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslâm İlmihali*, Huzur Yay., İstanbul, 2013, s97, 281.

⁵ Vecdi Akyüz, "Asr-ı Saadette Spor", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm*, Beyan Yay., İstanbul, 3/497-512.

Müslümanlar, Asr-ı saadetten itibaren Hz. Peygamber (s.a.s)'in tavsiye ettiği sporlardan atıcılık, binicilik, güreş vs. sporlarla meşgul olmuşlardır.⁶

Toplumumuzda “Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur.” şeklinde deyimleşen meşhur bir söz vardır. Bu sözün ifade ettiği anlam Hz. Peygamberin (S.A.S.) şu hadisini hatıra getirmektedir “Kuvvetli mü’min zayıf mü’minden hayırlıdır.”⁷ Bu hadis, mü’minlerin her açıdan kuvvetli olmalarını tavsiye etmektedir ki hiç şüphesiz buna spor neticesinde elde edilecek sağlam bünyede dâhildir. Sadece savaş açısından kuvvetli bir vücut yapısına sahip olması gerektiğinden bahsetmek, onun yüce amaçlarından ve geniş ufkundan yüz çevirmek anlamına gelir. Zira Hz. Peygamber’in getirdiği dinde esas olan savaş değil, barıştır. O halde ideal mü’min, birçok maddi ve manevi vasıflarının yanı sıra beden en güçlü olmalıdır. Bunun en önemli yollarından birisi de “meşru spor” yollarına tevessül etmek ve bu açıdan “ruhî riyâzât”ın yanında “bedenî riyâzât”a da önem vermektir. Gerek İslâm Peygamberi’nin hayatında, gerekse de onun getirdiği dinin temel yapısı içerisinde spor ve beden eğitimi çok önemli bir konumda görülmektedir. Aşağıda Temel İslam bilimlerinin muhtelif kaynaklarından yapacağımız nakillerin ortaya koyduğu gerçek, İslâm dininde sporun hak ettiği değeri görmüş olmasıdır.

Savaş Hallerinde İhtiyaç Duyulan Sportif Faaliyetler

İslâm’da esas olan barıştır. Zira İslâm kelimesinin üç temel anlamından birisi de “barış”tır.⁸ Bu nedenle İslâm’ın hükümlerinin arka planında sürekli olarak barış ortamının esas alındığı görülmekte ve yapılacak değerlendirmeler bu çerçevede olunca doğruluk derecesine ulaşmaktadır. Ancak istisnai bazı durum ve konularda İslâm’ın savaş ortamı ve savaş hukukunu da göz ardı etmediğini görmekteyiz. İslâm dini hayatın realitelerine uygun hükümler getirince savaş ve barış ortamlarını da birer realite olarak kabul etmek zorunda kalmıştır. Aşağıda göstereceğimiz örnekler savaş ortamına göre düzenlenen örneklerdir. Bunlarda spor alanının bir savaş sanatı ve savaş stratejilerini geliştirme kabiliyetini geliştiren alan olduğu görülmektedir:

Savaşta Ruhen ve Beden Hazır Olmanın Önemi

Müslüman savaşa ruhen olduğu gibi beden en de hazır olmalıdır. Müslüman bireyin bedensel eğitimi yapması gerektiğinden bahsedilirken genellikle onun savaşa hazır hale gelmesi kastedilmektedir. Buna göre Müslüman savaşa hazır bir şekilde beden eğitiminden geçmeli ve buna muktedir olmalıdır. Öyle ki savaşa hazır olmasını sağlayacak tam bir liyakat üzerinde bulunması gerekmektedir.⁹ Bu da tefekkür, tezekkür, nefis terbiyesi, ibadet, manevî riyazat yapmakla mümkündür. İslâmî ilimler içerisinde bu anlamda gelişen ilim dalının adı tasavvufur. Tasavvuf kaynaklarında konuyla ilgili birçok açıklama bulunmaktadır. Tüm çalışmaların ortak mesajı, insan

⁶ Mefail Hızlı, “Spor”, Şâmil İslam Ansiklopedisi, C 5, s.455.

⁷ Ebû'l-Huseyn Müslim b. Haccâc, Sahîh-i Müslim (Riyad: Beytül-Efkâr, 1998/1419), “Kader”, 34; İbn Mâce, “Zühd”, 14.

⁸ Said Havva, *İslâm*, Terc. Harun Ünal, Petek Yayınları, İstanbul, 1987, s. 5-10.

⁹ Said Havva, *Cundullah (Allah Erinin Ahlak ve Kültürü)*, s. 376-378.

adı verilen varlığın ruhen güçlü olması için nefis muhasebesi ve tezkiyesinden geçmesi gerekmektedir. Bunun adı ise “riyazat” tır. Bu kavram aynı şekilde “spor” kelimesinin karşılığı olarak da kullanılmaktadır. Kısacası, ruh ve beden eğitimi yaparak hem ruhen hem de bedenen sağlıklı olmak gerekmektedir. Bu da sağlıklı fertlerden oluşmuş, sağlıklı toplumların oluşmasını sağlayacaktır.

Savaşa Zihnen, Bedenen ve Maddeten Hazırlıklı Olmak

Savaş gerekli silah gücüne ve savaşa dair yeterli hazırlıklara ihtiyaç duymaktadır. Aynı şekilde zor şartlara alışmış ve savaşa şartlarına göre eğitilmiş insan (asker) gücüne de dayanmaktadır. İş bununla da bitmemekte, savaşta savaş stratejileri ve yöntemlerini ilişkin derin bilgiye de ihtiyaç hissedilmektedir. Bütün bu hazırlıkları ve gereklilikleri yapıp savaş yapabilecek ve savaşta dayanabilecek bir cesaret ve şecaati olmayan milletlerin savaş yapmaya kudreti de olmaz. Zira şartları yeterli derecede tamamlamış bir durumda değildirler. Bu zikrettiğimiz hususlardan herhangi birisi konusunda ihmalkârlık ve gevşeklik yapanlar kelimenin tam anlamıyla “savaşçı” olması mümkün değildir. Mü'min birey ve topluma kuvvet ve kudreti oranında bunların hepsi de vaciptir. Bu nedenle mü'min birey ve toplumun mümkün merteye savaşa hazırlıklı olması ve bu hazırlığı daimî surette sürdürmesi gerekmektedir. Müslümanların savaş stratejileri ve taktiklerini kullanma konusunda yeterli ve mahir olması gerekmektedir. Bu sebeple bedenini geliştirmesi, her ana savaşa hazır bir vaziyette canlı ve diri tutması gerekmektedir. Yine savaş sanatları ve teknikleri konusunda kendisini eğitmiş olması gerekmektedir. Ayrıca Allah'tan başka hiç kimseden korkmayacak şekilde dirayetli, cesur ve girişken olması gerekmektedir.

Savaşa Hazırlık İçin Sporla Uğraşmak

Müslüman savaş halinde olduğu gibi barış halinde de bedenine iyi bakmalı, onu iyice eğitmelidir. Sahih bir hadiste şöyle buyurulmaktadır: *“Kuvvetli mü'min, zayıf mü'minden daha hayırlıdır. Elbette ikisi de hayırlıdır.”*¹ İşte bu sebepten dolayı sahabe-i kiramdan çocuklarımızı eğitmemiz konusundan teşvik edici bir takım rivâyetler yapıldığını görmekteyiz. Örneğin bir hadiste şöyle buyurulmaktadır: *“Çocuklarınıza yüzücülüğü, atıcılığı, atlara binmeyi öğretiniz ve tek sıçrayışla atlara binmelerini emredin.”*¹ Aynı hadis merfu olarak¹ da şöyle rivâyet edilmiştir: *“Çocuklarınıza yüzmeyi ve ok atmayı, kadınlara da yün örmeyi öğretiniz.”*¹ Bütün bunlar Müslümanların her durumda bedensel açıdan güçlü olması, meşru spor türleriyle uğraşarak bedensel kuvvetlerini geliştirmesi gerekmektedir.

Bu spor türlerinin genellikle barış ortamında yapılmış olması, savaşa hazırlık anlamına gelmediğini ifade etmez. Zira savaşa gitmeden evvel barış ortamında iken sağlam ve kuvvetli bir beden kazanmak gerekmektedir. Nitekim Hz. Peygamber döneminde de sahabe-i kiramdan bazıları cihat ibadetine katılım ehliyetini ispat

¹ Bu hadisi Müslim, İbn Mâce ve Ahmed b. Hanbel rivâyet etmiştir.

¹ Bu hadisi el-Beyhakî Şuabu'l-İmân adlı kitabında İbn Ömer'den *“Çocuklarınıza yüzmeyi ve ok atmayı, kadınlara da yün örmeyi öğretiniz.”* ibâresiyle rivâyet etmiştir.

¹ Sehâvî bu hadisin senedinin za'îf olduğunu, fakat başka şahidlerinin de bulunduğunu ifade etmektedir.

etmek için bedensel yetilerinin güçlü olduğu ispat eden sporlar icra etmekte idi. Buna örnek olarak şu hususu gösterebiliriz: Bazı delikanlılık çağındaki sahabiler, askerî seferlere katılabilmeye gücü yettiğini Hz. Peygamber'e ispatlamak maksadıyla, onun huzurunda güreşe tutuşurlardı. Bunun sebebi yaşı küçük olanların, şayet kendilerinden büyük olan öteki gençlere üstünlük sağlayabilirlerse, gönüllü sıfatıyla bu savaflara katılabilme hakkını elde etmeleriydi.¹

Savaşa Gitmeden Önce Bedeni Kabiliyetleri Geliştirmek

Her Müslümanın kendi bünyesine uygun sporlarla uğraşması gerekmektedir. Şüphesiz ki her insanın yapmaya güç yetirebileceği derecede kolay olan bir takım sporlar ve alıştırmalar bulunmaktadır. Buna karşın birçok kişinin güç yetiremeyeceği kadar zor sporlar da bulunmaktadır. Burada önemli olan her insanın kendisini savaş halinde savaşa hazır halde tutacak ve barış halinde de bedenini zinde tutacak, aynı zamanda ibadet hayatını daha etkin ve verimli sürdürmesine yarayacak bir beden eğitimi ve alıştırma düzenini sürekli olarak tekrarlamasıdır.¹

Savaş durumunda ihtiyaç duyulan sportif faaliyetler

İslam'da barış durumu esas olmakla birlikte cihat da büyük bir ibadettir. Bu nedenle Müslüman bireyin cihat ibadetini eda etmek, bu anlamda Allah'a layık ve yakın bir kul olmak, İslam'a ve Müslümanlara yönelik saldırılara son verip, İslam ümmetinin emin bir ortamda yaşamasını temin etmek amacıyla savaş tekniklerini iyi bilmesi gerekmektedir. Burada savaş durumunda ihtiyaç duyulan sportif faaliyetlerimizden kastımız savaş sanatlarını öğrenmekten ibarettir. Buna göre Müslüman daima zor şartlara hazır olmalı ve anında bir savaş çıktığında tam anlamıyla bireysel dövüş tekniklerini kavramış olmalıdır. Örneğin sokak ve caddelerde nasıl savaşır dövüleceğini, dağlık arazide veya ovada nasıl çarpışacağını veya tank ve askerî araçların karşısında nasıl savaacağını, toplu saldırı karşısında veya bir topluluğa karşı nasıl direneceğini tam anlamıyla kavramalı ve bilmelidir. Aynı şekilde gerilla savaşı konusunda yetenekli ve eğitilmiş vaziyette olmalıdır. Hepimiz çok iyi biliyoruz ki günümüz Müslümanlarının birçok düşmanı bulunmaktadır. Filistin, Afganistan, Irak, Doğu Türkistan, Arakan, Moro ve daha birçok İslâm beldesinde Müslümanlar hem bazı devletlerin, hem de bazı çetelerin işgal, istila, saldırı, taciz ve tecavüzlerine maruz kalmış vaziyettedirler. Müslümanların bütün Müslüman ve İslâm düşmanları karşısındaki güncel durumu, her bir Müslüman ferdin yüksek kabiliyette ve yeterli düzeyde savaş taktikleri ve direniş teknikleri konusunda son derece uzman olmasını gerekli kılmaktadır.¹

Bu çerçevede önce bireysel çapta Müslüman fertlerin ihtiyaç duyduğu sportif faaliyetlerin belirlenmesi gerekmektedir. Buna aşağıdaki sportif etkinlikleri savaş durumlarında en çok ihtiyaç duyulan türlerdir:

¹ Muhammed Hamidullah, *İslâm Peyğamberi*, II, 1076. (İbn Hişam, *Sire*, 560'tan naklen)

¹ Said Havva, *Cundullah*, a.y.

¹ Said Havva, *Cundullah*, a.y.

1. At biniciliği ve jokerlik yapmak (günümüzde motosiklet, araba, tank, uçak, füze kullanmak),
2. Dağa tırmanış yapmak,
3. Yüzme yapmak,
4. Boks, güreş, karate, yakın dövüş ve karşılıklı dövüşün farklı türlerini yapmak,
5. Savaş harekâtı ve intikali, vur kaç tekniklerini, saldırma ve geri, çekilme taktiklerini öğrenmek.
6. Zor şartlarda ani ve atik davranışlarda bulunma becerisi ve kabiliyetini kazandıracak atletizm, uzun atlama, yüksek atlama, takla atma, yatma, kalkma gibi etkinlikleri öğrenmek.

İşte bütün bunlar savaş hallerinde gerekli olan spor türleridir.

Barış Hallerinde İhtiyaç Duyulan Sportif Faaliyetler

Yukarıda belirtilenlerden anlaşıldığı gibi sportif faaliyetler uygulanma ortamına göre genel itibarıyla iki halde yapılmaktadır. Bunları aşağıda sırasıyla ele alıp kendi içerisinde tasnif etmeye çalışacağız.

Bireysel spor etkinlikleri: Müslümanın normal hayatı ve gündelik yaşamı göz önünde bulundurulduğunda aşağıdaki beden eğitimi listesinde adı geçen spor türlerinin, uygulanmasında zorunluluk bulunan spor çeşitlerinden oldukları söylenebilir:

1. Uzun yürüyüş,
2. Binicilik,
3. Bisiklet sürmek,
4. Motosiklet ve araba sürmek,

Müslüman birey her gün bu spor türleriyle uğraşmalı, bedenini sağlık, sıhhat ve afiyette tutmak için bunları ihmal etmemelidir. Zira Allah'ın verdiği bu beden bir emanettir. Müslüman da emanete en çok riayet etmesi gereken kuldur. Emanete sahip çıkmamak, bedeni yıpratıcı hallerde sağlıksız ve hareketsiz kalmak, ayrıca beden organlarını işlevlerini yürütmeyecek tarzda atıl ve tembel bırakmak emanete hıyanet anlamına gelmektedir.

Sosyal Spor Etkinlikleri: Sporun bireysel türleri yanında sosyal nitelikli olanları da vardır. Aslında spor günümüzde daha çok sosyal etkinlikler çerçevesinde yapılmaktadır. Bu nedenle spor salonları, stadyumlar gibi sadece aktif olarak spor yapanları değil, söz konusu sportif etkinlikleri seyreden kalabalık toplulukların da hazır bulunacakları şekillerde inşa edilmektedir. Ayrıca bazı olumsuz ve münferit durumlar sayılmazsa, sportif faaliyetler farklı toplum ve milletlerin birbirlerini tanıması ve kaynaşmasını sağlamak için birlik, beraberlik, tanışma, dayanışma ruhunu vurgulamak ve pekiştirmeye yönelik etkinlikler olarak düzenlenmektedir. Futbol, basketbol, hentbol, voleybol, güreş, boks, karate gibi sporlar günümüzde bireysel ve ulusal olmanın da ötesinde uluslararası platformlarda icra edilen etkinliklere dönüşmüştür. Bu da sporun toplumsal açıdan ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

Bireysel ve toplumsal spor çeşitlerinin bir kısmını aşağıda müstakil başlıklar altında inceleyeceğimiz için burada bu kadarla yetinerek konunun başka bir yönüne işaret edeceğiz.

Ruh eğitiminden geçip ruhen de kuvvetli olmak

Müslümanın beden eğitiminde güçlü olması için öncelikle ruhen de kuvvetli olması gerekmektedir. *“Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur”* sözü ne kadar doğruysa *“sağlam beden sağlam ruha dayanır”* inancı da o kadar doğrudur. Bu nedenle psikolojik durumu sağlam, ruhî halleri güçlü, ruhani yetenekleri gelişmiş bir insan yetiştirmek gerekmektedir. Bu da beden eğitiminden önce ruh eğitimini gerekli kılmaktadır. İslam tarihinde fetihlerden evvel, tasavvufi eğitimden geçmiş dervişlerin fethedilmesi planlanan ülkelere gönderilmiş olması bir tarihi gerçektir. Örneğin İstanbul’un fethinden evvel 18 sekban İstanbul’a gönderilmiş, daha sonra öncü kuvvetler gitmiş, en sonunda normal savaş statüsüne geçiş yapılmıştır. Bu da bize, beden eğitiminden önce ruh eğitiminin yapılmasının ne kadar etkili ve gerekli olduğunu göstermektedir. Burada konuyla ilgili birkaç kısa başlıkla yetineceğiz.

Cesaretli ve şecaatli olmak: Bizim cesaretli ve şecaatli olmaktan kastımız, kişinin bir çatışma ve mücadeleye girdiği zaman bunu sonuna kadar sürdüreceği bir cesaretinin olmasıdır. Bunun kapsamına tam teslimiyet ve samimiyet de girmektedir. Bu derece cesur olmak için ruh eğitimi aşamasından başarılı bir şekilde geçmiş olmak lazımdır.

Kararlı ve mücadeleci olmak: Mücadele esnasında sınırlarını ve güçlerini muhafaza ederek azim ve kararlılıkla bütün imkânlarını sefer etmek, cesaretli olmanın bir gereğidir. Nitekim Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: *“Ey iman edenler. Savaş düzeninde iken kâfirlerle karşılaştığımız zaman sakın onlara arkınızı dönmeyin (savaştan kaçmayın). -Savaş taktiği olarak düşmanı vurmak için çekilme, ya da diğer bir birliğe katılmak durumu hariç- böyle bir günde her kim onlara arkasını dönerse mutlaka o, Allah’ın gazabına uğramış olur. Onun varacağı yer de cehennemdir. Ne kötü varılacak yerdir orası!”*⁶

Girişken ve atik olmak: Müslüman girişken ve atiktir. Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *“İki günü bir olan zarardadır.”*¹ İki günün bir olmaması için de sürekli çalışmak, gayret göstermek, hareketli ve canlı olmak gerekmektedir. Bu özellikler ve kabiliyetleri sadece bedenin kan dolaşımı, kas kuvveti ve kemik yapısı ile değerlendirmek doğru değildir. Bütün bunların arkasında güçlü bir ruh, atılgan bir zihin, keskin bir zekâ ve kuvvetli bir maneviyatın, yani tetikleyici bir kuvvetin bulunması gerekmektedir. Günümüzde bu ihtiyacı normal yolu ve usulü çerçevesinde gideremeyen bir çok sporcu, yasa dışı ve usulsüz yollara tevessül ederek doping etkisi yapan ilaç ve malzemeler kullanmaktadır. Hâlbuki sporun da en tetikleyici dopingi, maneviyattır. Bu da ruhi yapının güçlü olmasını gerekli

¹ Enfâl Sûresi, 8/15-16.

6

¹ Bu hadisin sened bakımından mevzu, ancak mana bakımından doğru olduğu söylenmiştir. Bkz. Deylemî, Aliyyü'l-Kârî, *Mezûât*, 110, Aclûnî, *Keşfü'l-Hafa*, 2/233

kılmaktadır. İşte böyle bir ruhi kuvveti kazanan sporcular, canlı, atik ve girişken olurlar.

Asr-ı Saadette Spor

Hz. Peygamber'in Döneminde Yapılan Sportif Faaliyetler

Hz. Peygamber'in hadislerinde sporun değişik şekillerine yönelik teşvikler oldukça fazladır. Bu çalışmamızın birçok yerinden yeri geldikçe bunları naklettiğimiz gibi burada dört hadisi nakletmek fikir vermesi açısından yeterli olacaktır:

a. Müslim, Fukaym el-Lahmî'den şöyle rivâyete etmiştir: "Ben Ukbe b. Amir'e dedim ki: *"Sen yaşlı bir insan olmana ve meşakkatli bir duruma gelmene rağmen iki amaç etrafında gidip geliyorsun?"* o da dedi ki: *"Şayet Rasûlullah (s.a.s.)'den duyduğum şu söz olmasa idi buna yanaşmazdım."* Dedim ki: *"Peki o söz hangisidir?"* Dedi ki: *"Ben Rasûlullah (s.a.s.)'in şöyle dediğini duydum: "Her kim ki atıcılığı öğrenir de sonra terk ederse, o benden değildir yahut isyan etmiştir."*

b. Buhârî de Seleme b. El-Ekva'nın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.s.) Eslem kabilesinden pazarda ok yarışında bulunan bir grup insana uğradı ve onlara şöyle buyurdu: *"Ey İsmail (a.s.)'in oğulları atınız, zira sizin babanız da atıcı idi."*

c. Sünen müelliflerinin de Ukbe b. Amir'den rivâyet ettiğine göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz ki Allah (c.c.) bir ok yüzünden üç kişiyi cennete koyacaktır: Sanatında hayrı hesaplayan imalatçı, onu atan atıcı, atıcıya o oku uzatan kişi. Ok atınız ve binekleri sürünüz. Sizin ok atmanız bana bineğe binmenizden daha sevimlidir. Her lehiv batıldır. Üç şey dışında lehivlerden övülecek olanı yoktur: Kişinin atını eğitmesi, ailesi ile oynaması, yayı ve mızrakı ile atması. Muhakki bunlar hak olan işlerdendir. Her kim ki eğitimini aldıktan sonra atıcılığı terk edip yüz çevirirse, şüphesiz ki bir nimeti terk etmiş veya bir nimete nankörlük etmiş olur."*

d. Müslim, Tirmizî, Ebu Dâvud'un Ukbe b. Amir'den rivâyet ettiğine göre Rasûlullah (s.a.s.) Allahu Teâlâ'nın *"Onlara karşı gücünüz yettiğince kuvvet hazırlayın!"* âyetini tefsir ederken şöyle buyurdu: *"Dikkat edin, şüphesiz ki kuvvet atmaktadır, dikkat edin kuvvet atmaktadır, dikkat ediniz kuvvet atmaktadır."*¹

Bu nakillerden sonra direkt konumuza geçelim. Hz. Peygamber Efendimiz'in döneminde yapılan ve onun tasvibini kazanan spor dalları şunlardı:

1. Atıcılık: Müslümanların tarih boyunca en çok ilgi duyduğu spor dallarından biridir.

Bunun sebebini şu âyet-i kerimede bulmak mümkündür: *"Onlara (düşmanlara karşı, gücünüz yettiği kadar kuvvet hazırlayın"*² Bu ayette geçen "kuvvet" kelimesini Hz. Peygamber (s.a.s) atıcı olarak tefsir

¹ Enfâl Sûresi, 8/60. 8

¹ Hadisi Müslim, Tirmizî, Ebu Dâvud rivâyet etmiştir.

² Enfâl, 8/60. 0

etmiştir.² Rasûlüllah, atıcılığı, daha¹ çocuk iken öğrenilip ölünceye kadar bırakılmaması gereken bir maharet olarak nitelendirmiş; insanın boş kaldıkça, canı sıkıldıkça, dinlenme ihtiyacı duydukça, vaktini değerlendirmek için sportif faaliyetlerle uğraşmasını uygun görmüştür.² Peygamberimiz bir gün atış² yapmakta olan gruba rastlayınca, ayakkabılarını çıkarıp atış sahası içerisinde yalın ayak yürüdüğü ve onlara katıldığı bildirilmektedir.² Yine o, atıcılık eğitiminin yapılmasını devamlı teşvik etmekle kalmamış, zaman zaman kendisi de atış poligonuna, atıcıları teşvik ve seyretmeye gitmiş, hatta atıcıları seyrederken onlardan bir tarafı tuttuğu da olmuştur.²

O devrin atıcılık sporları arasında "*Dirkele*" adında mızraklarla oynanan ve özellikle siyahiler arasında yaygın olan bir spor dalı da vardı.² Ashab-ı Kiramda atıcılığa önem vermiş ve her fırsatta ok atışları yapmışlardır. Öyleki, çocuklara bile belli hedefler dikerek atış yaptırdıkları görülmektedir. Bir defasında Hz. Enes, atış yapan çocukların yanlarına gelmiş, atışlarını isabetsiz bularak beğenmemiş, bir çocuğun yayını elinden alarak birkaç ok atmış, hiç biri de hedefinden şaşmamıştı.²

Ok atıcılığının günümüzdeki karşılığı ise silah kullanmasını bilmektir. Eskide savaş aracı olarak kılıç ve ok hazır tutulurdu. Çağımızda ise silahlar değişmiş ve tabanca, tüfek, bomba ve benzeri silahlar icat edilmiştir. Silahın kalitesi ne kadar yüksek ise, bu savaş durumlarında daha iyidir. Bu nedenle çağımızda yaşayan insanların içinde yaşadığımız kompleks ve karmaşık yaşam biçimi ortasında kendisini, ailesini, toplumu ani saldırılardan korumak, yasadışı suç şebekelerinin anlık hücumlarına karşı korumak amacıyla da olsa bireysel açıdan silah kullanma becerisinin olması gerekmektedir. Bu da aslında sporun insan hayatı açısından ne derece hayati öneme haiz olduğunu gösteren örneklerden sadece biridir.

İşte bu nedenden dolayı, Müslümanların kişisel silahlanma açısından eğitilmiş durumda olmaları gerekmektedir. Bu, fert üzerinde vacip olan İslâmî bir gerekliliktir. Çünkü kendisiyle vacibin tamamlandığı şey de vaciptir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. Bu söylediklerimizin hepsi de ulu bir emre itaat çerçevesinde yapılmalıdır. Buna göre ancak yetkili mercilerin izin ve müsaadesi ile silah kullanmanın gerekli olduğu zamanlarda ve caiz olduğu yerlerde kullanmak şartıyla bireysel silahlanma söz konusu olabilir. Bu söylediklerimiz, bizim devleti silah kullanma görevinden arındırdığımız ve silahı fertlerin ellerine teslim ettiğimiz anlamına gelmemektedir. Aksine burada söz konusu olan gerçek, bireylerin devlet içerisinde üstüne düşeni yapmak konusunda gereken hazırlıkları yapmış olması, İslam ülkelerindeki adil hükümetlerin de bu konuda üstüne düşeni yapması, insanları

² Nevevî, *Riyâzü's-Sâlihîn Tercümesi*, II, 563.

² Mefail Hızlı, "*Spor*", Şamil İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 1992.

² İbrahim Canan, *Hız. Peygamberin Şünnetinde Terbiye*, Ankara 1980, s. 255.

² Canan, a.g.e., s. 256.

² M. Hamdullah, *İslâm Peygamberi*, Çev: Salih Tuğ, İstanbul 1980, II, 1142.

² Vecdi Akyüz, "*Asr-ı Saadette Spór*", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm*, Beyan Yay., İstanbul, 3/497-512.

yönetmesi ve yönlendirmesi ve Müslümanların menfaati ve istikbali için gereken tedbirleri almasıdır.

Burada vurguladığımız husus şudur: İslâm dünyasına veya herhangi bir Müslüman ülkeye ansızın bir saldırıda bulunulduğunda Müslümanların silah kullanma, askeri eğitim alma, savaşa hazırlanma konusunda yeterli olması gerekmektedir. Vatan savunmasını sadece devlete havale edip, bir savaş çıktığında da devletlerin yetersiz ve güçsüz olmaları durumunda teslim olmak yerine dinini, diyanetini, ülkesini, milletini, namusunu, mabedini savunabilecek derecede her Müslümanın savaşa hazır olması gerekmektedir. Nitekim her devlette seferberlikle ilgili birçok düzenlemeler bulunmaktadır, ani bir felaket, savaş, tabiat olayı ve benzeri durum belirdiğinde herkesin üstüne düşeni yapacağı plan ve projeler belirlenmiştir. Be nedenle alimlerin bireysel silahlanma ve silah kullanımını öğrenme konusundaki teşviklerini anarşi, terörizm, asayiş bozma, kaos ve herkesin serbest ve rahatlıklar her yerde silah kullanmasına yönelik bir teşvik olarak değerlendirmemek gerekmektedir.²

2.Binicilik: Asr-ı saadette at yarışlarına özgü belli bir hipodrom bulunmamakla birlikte; şehir halkı sık sık tertiplenen at yarışlarına giderlerdi. Rasûlullah (s.a.s) devrinde iki çeşit at yetiştirildiğini biliyoruz. Bunlardan biri koşu için diğeri başka amaçlarla beslenirdi. Bu arada deve eşek ve hatta insan yarışlarına da rastlanmaktadır. Ticaret kervanlarının gelip konakladıkları alan bu tür yarışlar için kullanılıyordu. Hz. Peygamber'in de buraya zaman zaman bizzat gelip kazananları tespit edip ödül dağıttığı bilinmektedir.² Bir gün Rasûlullah (s.a.s), Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer ile binicilikte yarıştılar. Bu yarışta Peygamberimiz onları geçti. Hz. Ebu Bekir ikinci, Hz. Ömer de üçüncü oldu.²

3.Güreş Müsabakaları: Asr-ı saadette güreş sporu da pek yaygındı. Rükâne adında biri bu spor dalında ün yapmıştı. Hz. Peygamber (s.a.s) bu pehlivan ile güreşmişti. Rükâne İslâm'ı kabul etmek için Hz. Muhammed (s.a.s)'in bizzat kendisiyle güreşmesini ve bu güreşte kendisini yenmesini şart koşmuştu, Hz. Peygamber bu teklifi kabul etmiş, yapılan müsabakada, kendisine son derece güvenen Rükâne'yi şaşırtacak derecede güreşmiş ve onu üç kez mağlup etmiştir. Sonuçta Rükâne müslüman olmuştu.³ Yukarıda işâret ettiğimiz gibi⁹ sahabe evlatları arasında bulunan bazı gençler bazı sahabiler askeri seferlere katılabilmeye güçleri yettiğini Hz. Peygamber'e ispatlamak amacıyla onun huzurunda güreşe tutuşurlardı.³ Bu örnekler Hz. Peygamber döneminde güreşin ne derece önemsendiğini göstermektedir.

² Said Havva, *Cundullah*, a.y. ⁷

² Hamidullah, a.g.e., II, 1141-1142. ⁸

² Vecdi Akyüz, "Asr-ı Saadette Spor",⁹3/497-512.

³ Sünen-i Tirmizi Tercümesi, III, 281⁹

³ Hamidullah, a.g.e., II, 1142. ¹

4.Koşu Yarışı: Koşu yaparak yarışmak bir spordur; sporun ciddi faydaları yanında yapan ve seyredenler için eğlendirici yanı da vardır; bu sebeple fıkıh kitapları bu nevi sporları oyun ve eğlence bahsinde ele almışlardır. Sahâbe koşu yarışması yaparlardı. Hz. Ali'nin iyi bir koşucu olduğu söylenmiştir.³ Diğer sportif faaliyetlerin yanında koşuya da önem verilmiştir. Asr-ı saadette erkeklerin koşu yarışı yaptıkları, sahabilerin Hz. Peygamber'in huzurunda kendi aralarında yarış düzenledikleri ve Hz. Ali'nin de çok hızlı koşan bir yarışçı olduğu bildirilmektedir.³ O devrin kadınları genelde hiçbir sporla ilgilenmezlerdi. Ancak Hz. Muhammed (s.a.s)'in Hz. Aişe ile müşterek hayatlarında en az iki defa bizzat koşu şeklinde yarışa tutuştuğu bilinmektedir. Bunların ilkinde Hz. Aişe kazanmış, ancak birkaç sene sonra, herhalde vücut ağırlığından olacak, yine giriştikleri bir yarışta Rasûlullah kazanmıştı.³

5.Yüzme Sporu: Hz. Peygamber, yüzmeyi çocukluğunda annesiyle gittiği Medine'de öğrenmişti. Müslümanlara bu sporu tavsiye ederek, bir babanın çocuğuna öğretmesi gerekenler arasında, yazı yazmanın ve atıcılığın yanında, yüzme de zikredilmiştir. Hz. Muhammed (s.a.s)'in Mekke ve Medine gibi, yakınında deniz, göl ve akarsu bulunmayan bir çevrede yüzme öğrenmeyi tavsiye etmesi dikkat çekmektedir. Annesi ve kadın köle Ummu Eymen ile birlikte, henüz çocukken Medine'ye gitti. Rasulullah bu gezi sırasında, bu kabileye ait su birikintisinde yüzmeyi öğrendi.³ Rasûlullah (s.a.s.) fiili olarak yüzmeği öğrendiği gibi sözlü olarak öğrenme ve öğretmeyi de teşvik etmiştir: "*Çocuklarınıza ok atmayı, ata binmeyi ve yüzmeyi öğretiniz.*"³ Bu hadis, yüzücülüğün çocuklara öğretilmesinin de tavsiye edildiğini gösterir.

6.Futbol (Ayak Topu): Mekkeliler "*kürre*" denilen bir tür ayak topu oynarlardı ve büyük kalabalıklar halinde oynayanları seyretmeye gelirlerdi.³ Mekke'nin her semtinde bu oyunu oynamak için sahaların bulunduğu ve Rasûlullah (s.a.s)'in bu oyunu yasaklamadığı haber verilmektedir.

7. Halter (Ağır Yük Kaldırma): Yine nakledildiğine göre, Hz. Peygamber bir gün aralarında, hangisinin daha kuvvetli olduğunu bulmak için büyük bir taşı yerden kaldırmaya çalışan bir grup insanın yanından geçmiş ve bu yarışlarında hiçbir kötü taraf bulamamıştı.³

8.Kılıç ve Mızrak Kullanmak: Habeşistanlı Müslümanların millî geleneğe dayanan mızrak oyunları ve raksları vardı. Zaman zaman bu gösteriyi yaparlardı. Hz. Ömer bir defasında bunu engellemek istemiş, Rasûlullah ona "bırak Ömer,

³ Hayreddin Karaman, *Günlük Hayatımızda Helaller Haramlar*, İz Yay., İstanbul., 2000,

³ Turan,A. *İslamiyette Spor ve Önemî*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1985, s. 14-15.

³ Ebu-Dâvûd, K. el-Cihat, 61; Ahmed, Müsned, 6/264; Hamidullah, a.g.e., II, 1143.

³ İbn Sa'd, Tabakat, 1/1, s.73'ten M. Hâmidullah, *İslâm Peygamberi*, I, 42.

³ Tayalisi, *Sünen*, 2096.

³ Altan-Yaycıoğlu, R., Canan, H., Sizişmaz, S., Bal, N., Pelit, A., & Akova, Y. A. (2010).

³ Hamidullah, a.g.e., II, 1142.

oyunlarını" demiştir. Hz. Âişe'ye bizzat Efendisi (s.a.v.) bu oyunu seyretmeyi teklif etmiş, onu rızasıyla örterek mescitte icra edilen oyunu- Hz. Âişe usanımca kadar beraberce seyretmişlerdir. Rasûlullah (s.a.v.) "haydi Habeşliler! Gösterin kendinizi" diyerek onları teşvik etmiş, ayrıca "eğlenceye düşkün genç kızların durumunu takdir edin, anlayış gösterin" buyurmuştur.³ Hadisler, bu ve benzeri oyunları, mescitlerde dahi oynamanın, kadınlarla birlikte seyretmenin caiz olduğunu, genç kız ve kadınları gereğinden fazla sıkıkmamak, baskı altında tutmamak, eğlence isteklerini anlayışla karşılamak gerektiğini göstermektedir. Habeşlilerinkine benzer folklor eğlenceleri ve millî oyunlara kadınların katılmalarının caiz olduğunu gösteren rivayetler vardır. Bir bayram günü millî rakslarını icra eden bir Habeşli kadını gören Peygamberimiz (s.a.v.) Hz. Ayşe'yi seyretmeye çağırmıştır.⁴ Rivayetlerden anlaşıldığına göre Resûl-i Ekrem'in müsamaha gösterdiği eğlence bundan ibaret değildir. Hz. Ayşe'nin çocukluk arkadaşlarıyla oyuncak oynamasına ve salıncakta sallanmasına da ses çıkarmamıştır.⁴

Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "*Muhakkak ki cennet kapıları kılıçların gölgeleri altındadır.*"⁴ Sahabeyi kılıç kuşanma, kullanma ve kılıç sanatları konusunda mahir olmaya teşvik eden Rasûlullah (s.a.s.)'in de kendisine ait birçok silahı vardı. Rivayetler bizlere bu konuda şu bilgileri vermektedir: Nebi'nin (s.a.v.) Bazı kılıçları vardı. Onlar şunlardı: El-Mesur: Babasından miras kalmış. Onunla Medine'ye geldi. El-Adb: Sa'd b. Ubade Uhud'a giderken ona gönderdi. Zulfikar: Ortası omurga kemikleri gibiydi. Bedir'de ganimet aldı. Tüm savaşlarında yanındaydı. Onun kabzası, halkası, bağı/îpi ve kılıfı gümüştendi. Samsam: Amr b. Ma'di Kerib'in kılıcıydı. Buda meşhurdur. Kala'a: Çöldeki bir köleye nisbetledir. El-Bettar. El-Hatf: Hatfî ölümün isimlerindendir. Er-Rasub: Suya dalmak demektir. Çünkü bununla vurduğunda vurulana dalar/girer. El-Mihzam: Keskin kılıç demektir. El-Kadib: (Çok keskin, kesici, etkili demektir.) Rasulallah'ın (s.a.v.) beş tane mızrağı vardı. Üç tanesini Beni Kaynuka'da edindi/aldı. El-Mesva: Onunla vurulanın son yerine gitmesidir (öldürmesidir).Diğeri de El-Munseni idi. Onun El-Bet'a adında kısa bir mızrağı vardı. Beyda adında da büyük bir tane vardı. Ayrıca Anze adında da daha küçük bir tane vardı. Ona dayanır, onunla yürür bayramlarda da önünde taşır, namaz kılarken de önüne bırakır setre yapardı. Onun (s.a.v.) yedi tane zırhı vardı. Zat'ul-Fudul. Uzun olduğundan bu adı aldı. Ailesine aldığı arpaya karşılık Ebu Şahin adındaki yahudiye rehlin alarak bıraktığı zırhı budur. Zat'ul-Vişah, Zat'ul-Havaş, Es-Sudiyye: Zırhların yapıldığı yere nisbetledir. Bunun Davud'un (a.s.) calut ile savaştığında giydiği zırh olduğu nu da söyleyen vardır. Fidda.Betra ve Hirnik'tır.Nebi'nin (s.a.v.) demirden yapılmış Muveşşic ve es-Se-buğ veya Zu's-Sabuğ adında miğferi vardı. Fetih günü Mekke'ye girince Rasulallah'ın (s.a.v.) res'i şeriflerinde (şerefli başlarında) bulunan

³ el-Kettânî, *et-Terâtibü'l-İdâriyye*, 2/144; Buhârî, K. en-Nikâh 82.

⁴ el-Aynî, *Umdetu'l-Kârî*, C. III, s. 358.

⁴ Hayreddin Karaman, *Helâller Harâmîlar*, a.y.

⁴ İbn Nehhas, *Cihat*, 1/844-852. No'lû Hadisler.

miğfer de buydu. Onun (s.a.v.) şu kalkanları vardı: Ez-Zeluk: Silahların ondan kaydığı için bu ismi almış. El-Fenak: Ona üzerinde keçi veya kartal resmi vardı. Rasulullah (s.a.v.) üzerine elini koydu. Allahu Teâla(da) bu resmi giderdi.⁴

3

Bu örneklerden anlaşıldığı gibi günümüzdeki sporların birçoğu veya benzerleri Hz. Peygamber devrinde farklı şekil ve tarzlarda icra edilmekte idi. O dönemdeki spor türleri ve konuyla ilgili hadislere baktığımızda şu hususu görmekteyiz: Dinimizin emir ve yasaklarına ters düşmeyen bütün spor çeşitlerinin câiz olduğu açıktır. Öte yandan dinimiz, seyirci olmaktan çok bizzat spor yapmayı teşvik eder. Dinimiz, bazı prensiplerin göz önüne alınması durumunda sportif faaliyetlerle uğraşmanın bir sakıncası olmadığı görüşündedir. Bu şartları şöyle sıralayabiliriz: Sadece eğlenmek, dinlenmek ve zevk için oynanacak; namazın geçmesi veya gecikmesine sebep olmayacak; hiç bir menfaat beklenmeyecek; oyun sırasında dinimizin yasakladığı şeyler konuşulmayacak; tesettüre riayet edilecek; normal dinlenme ve eğlenme ölçülerini aşarak vakit israfına varan iptilâ halini almayacak ve en önemlisi oyunlar kumara âlet edilmeyecek.⁴

Sahabeler Arası Sportif Yarışmalar: Sahabe-i Kirâm kendi zamanlarının imkânlarına göre bazı sportif faaliyetlerde bulunuyorlar, zaman zaman yarışmalar da düzenliyorlardı. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in kendilerini teşvik etmesi bir tarafa, bizzat kendisinin de bu tür faaliyet ve yarışmalara fiilen teşebbüs etmesi de bu konuda belirleyici ve etkileyici rol oynamaktaydı. Bu nedenle Sahabe-i Kirâm'ın yukarıdaki teşviklerden hareketle "peygambere itaat" nevinden olmak üzere kendi aralarında spor müsabakaları yaptıklarını bilinen bir durumdur. Sahabenin müsabaka halinde düzenlediği sportif etkinlikler, yukarıda sayılan etkinlikler olduğu için burada teker teker ele almak icap etmemektedir.

Modern dünyada, sosyal, politik ve ekonomik alanda yaşanan gelişmeler ve değişimler toplumdaki bireyler arası çatışma ve şiddet davranışlarını ortadan kaldırmada etkili değildir. Bu noktada toplumda, eşitlik, adalet, demokrasi, insan hakları, hoşgörü ve dayanışmaya dayanan barış kültürünün oluşturulması gerekliliği açıktır.⁴⁵

Spor, kronolojik olarak insanların toplumlar hâlinde yaşamaya başlamaları ile karşımıza çıkmaktadır. Savaşların beden gücüne dayandığı çağlarda spor olayı savaşa adeta bir hazırlık dönemini oluşturmakta idi. Nitekim sporun tarihî perspektiften yapılan tanımı şudur. Spor, yarışma ve rekabet üzerine kurulmuş, savaşçı güçleri olgunlaştıran disiplinli bir kolektif oyun tarzıdır.⁴⁶

Yöntem

Çalışmada geçmişin ışığında, günümüzdeki durumu belirtmek için kullanılan araştırma yöntemlerinden gözden geçirme derleme yöntemi kullanılmıştır.

⁴ İbn Nehhas, cihat, a.y.

3

⁴ Hayreddin Karaman, *İslamın Işığında Günün Meseleleri*, İstanbul 1982, II, 354-355.

⁴⁵ Demir S (2011). Türkiye'de Barış Eğitimine Bakış: Tanımlar, Zorluklar, Öneriler: Nitel İnceleme. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi-Educational Sciences: Theory&Practice: 11(4); 1727-1745

⁴⁶ ERKAL, M. (1978). Sosyolojik Açından Spor. İstanbul: Kutsun Yayınevi.

Veri toplama aracı olarak; sosyal bilimlerde kullanılan, doküman analizi yöntemi kullanılmıştır.

Amaç

Çalışmada özel olarak beden eğitimi konusunda İslâmî kaynaklarda geçen bilgileri bir araya getirerek İslâm dini açısından sporun önemini ve spor ahlakını incelemektir. Bu açıdan baktığımızda şu genel portreyi görmekteyiz: İslâm'ın temel iki kaynağı olan Kur'an ve Sünnet, Müslümanları spora çeşitli sebeplerle teşvik etmiştir. Bu sebepler arasında Müslümanların ibadetlerine ve diğer görevlerine kuvvetli bir istekle sarılmalarını sağlamak, onlara daha güçlü olma yollarını göstermek, beden sağlığını temin etmek, öte yandan Müslümanların İslam topraklarının savunmasına topyekûn hazırlıklı bulunmalarını teşvik etmek vb. sebepler sayılabilir.

Bulgular

Çalışmadan elde edilen veriler ışığında İslam topluluklarında her dönem spora önem verildiği ve birçok spor dalının yapıldığı görülmektedir. Başlıca spor dallarının Okçuluk, Binicilik, Güreş, Koşu ve Yüzme olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca ağırlık kaldırma, futbol, kılıç ve mızrak kullanmak gibi birçok sportif etkinliğin de yapıldığı görülmektedir. Bu tip etkinliklerin İslam kültürünün içerisinde yer alması ve teşvik edilmiş olması, İslam'ın spora bakışının olumlu olduğunu kanıtlamaktadır.

Hz. Peygamber'in hadislerinde sporun değişik şekillerine yönelik teşvikler oldukça fazla olup bu konularda söylemiş olduğu sözler rivayet edilmektedir.

Toplumumuzda *"Sağlam kafâ sağlam vücutta bulunur."* şeklinde deyimleşen meşhur bir söz vardır. Bu sözün ifade ettiği anlam Hz. Peygamberin (s.a.s.) şu hadisini hatıra getirmektedir *"Kuvvetli mü'min zayıf mü'minden hayırlıdır."* Bu hadis, müminlerin her açıdan kuvvetli olmalarını tavsiye etmektedir ki hiç şüphesiz buna spor neticesinde elde edilecek sağlam bünyede dâhildir.

Müslim, Fukaym el-Lahmî'den şöyle rivâyete etmiştir: "Ben Ukbe b. Amir'e dedim ki: *"Sen yaşlı bir insan olmana ve meşakkatli bir duruma gelmene rağmen iki amaç etrafında gidip geliyorsun?"* o da dedi ki: *"Şayet Rasûlullah (s.a.s.)'den duyduğum şu söz olmasa idi buna yanaşmazdım."* Dedim ki: *"Peki o söz hangisidir?"* Dedi ki: "Ben Rasûlullah (s.a.s.)'in şöyle dediğini duydum: *"Her kim ki atıcılığı öğrenir de sonra terk ederse, o benden değildir yahut isyan etmiştir."*

Buhârî de Seleme b. El-Ekva'nın şöyle dediğini rivâyete etmiştir: "Hz. Peygamber (s.a.s.) Eslem kabilesinden pazarda ok yarışında bulunan bir grup insana uğradı ve onlara şöyle buyurdu: *"Ey İsmail (a.s.)'in oğulları atınız, zira sizin babanız da atıcı idi."*

Sünen müelliflerinin de Ukbe b. Amir'den rivâyete ettiğine göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz ki Allah (c.c.) bir ok yüzünden üç kişiyi cennete koyacaktır: Sanatında hayrı hesaplayan imalatçı, onu atan atıcı, atıcıya o oku uzatan kişi. Ok atınız ve binekleri sürünüz. Sizin ok atmanız bana bineğe binmenizden daha sevimlidir"*

Hız. Peygamber döneminde de sahabe-i kiramdan bazıları cihat ibadetine katılım ehliyetini ispat etmek için bedensel yetilerinin güçlü olduğu ispat eden sporlar icra etmekte idi. Buna örnek olarak şu hususu gösterebiliriz: Bazı delikanlılık çağındaki sahabiler, askerî seferlere katılabilmeye gücü yettiğini Hız. Peygamber'e ispatlamak maksadıyla, onun huzurunda güreşe tutuşurlardı. Bunun sebebi yaşı küçük olanların, şayet kendilerinden büyük olan öteki gençlere üstünlük sağlayabilirlerse, gönüllü sıfatıyla bu savaşlara katılabilmek hakkını elde etmeleriydi.

Rasûlüllah, atıcılığı, daha çocuk iken öğrenilip ölüncüye kadar bırakılmaması gereken bir maharet olarak nitelendirmiş; insanın boş kaldıkça, canı sıkıldıkça, dinlenme ihtiyacı duydukça, vaktini değerlendirmek için sportif faaliyetlerle uğraşmasını uygun görmüştür.

Rasûlüllah (s.a.s) devrinde iki çeşit at yetiştirildiğini biliyoruz. Bunlardan biri koşu için diğeri başka amaçlarla beslenirdi. Bu arada deve eşek ve hatta insan yarışlarına da rastlanmaktadır.

Ticaret kervanlarının gelip konakladıkları alan bu tür yarışlar için kullanılıyordu. Hız. Peygamber'in de buraya zaman zaman bizzat gelip kazananları tespit edip ödül dağıttığı bilinmektedir. Bir gün Rasûlüllah (s.a.s), Hız. Ebu Bekir ve Hız. Ömer ile binicilikte yarıştılar bu yarışta Peygamberimiz onları geçti. Hız. Ebu Bekir ikinci, Hız. Ömer de üçüncü olduğu bildirilmiştir.

Asr-ı saadette güreş sporu da pek yaygındı. Rükâne adında biri bu spor dalında ün yapmıştı. Hız. Peygamber (s.a.s) bu pehlivan ile güreşmişti. Rükâne İslâm'ı kabul etmek için Hız. Muhammed (s.a.s)'in bizzat kendisiyle güreşmesini ve bu güreşte kendisini yenmesini şart koşmuştu, Hız. Peygamber bu teklifi kabul etmiş, yapılan müsabakada, kendisine son derece güvenen Rükâne'yi şaşırtacak derecede güreşmiş ve onu üç kez mağlup etmiştir. Sahâbe koşu yarışması yaparlardı. Hız. Ali'nin iyi bir koşucu olduğu söylenmiştir. Diğeri sportif faaliyetlerin yanında koşuya da önem verilmiştir. Asr-ı saadette erkeklerin koşu yarışı yaptıkları, sahabilerin Hız. Peygamber'in huzurunda kendi aralarında yarış düzenledikleri ve Hız. Ali'nin de çok hızlı koşan bir yarışçı olduğu bildirilmektedir. Hız. Muhammed (s.a.v.)'in Hız. Aişe ile müşterek hayatlarında en az iki defa bizzat koşu şeklinde yarışa tutuştuğu bilinmektedir. Bunların ilkinde Hız. Aişe kazanmış, ancak birkaç sene sonra, herhalde vücut ağırlığından olacak, yine giriştikleri bir yarışta Rasûlüllah kazanmıştı.

Hız. Peygamber, yüzme yetisini çocukluğunda annesiyle gittiği Medine'de öğrenmişti. Müslümanlara bu sporu tavsiye ederek, bir babanın çocuğuna öğretmesi gerekenler arasında, yazı yazmanın ve atıcılığın yanında, yüzme de zikredilmiştir. Hız. Muhammed (s.a.v.)'in Mekke ve Medine gibi, yakınında deniz, göl ve akarsu bulunmayan bir çevrede yüzme öğrenmeyi tavsiye etmesi dikkat çekmektedir.

Mekkeliler "*kürre*" denilen bir tür ayak topu oynarlardı ve büyük kalabalıklar halinde oynayanları seyretmeye gelirlerdi. Mekke'nin her semtinde bu oyunu oynamak için sahaların bulunduğu ve Rasûlüllah (s.a.v.)'in bu oyunu yasaklamadığı haber verilmektedir.

Habeşistanlı Müslümanların millî geleneğe dayanan mızrak oyunları ve raksları vardı.

Hz. Ömer bir defasında bunu engellemek istemiş, Rasûlullah ona "bırak Ömer, oynasınlar" demiştir. Hz. Âişe'ye bizzat Efendisi (s.a.v.) bu oyunu seyretmeyi teklif etmiş, onu ridasiyle örtterek-mescide icrâ edilen oyunu- Hz. Âişe usamıncaya kadar beraberce seyretmişlerdir. Rasûlullah (s.a.v.) "haydi Habeşliler! Gösterin kendinizi" diyerek onları teşvik etmiş, ayrıca "eğlenceye düşkün genç kızların durumunu takdir edin, anlayış gösterin" buyurmuştur.

Hadisler, bu ve benzeri oyunları, mescitlerde dahi oynamanın, kadınlarla birlikte seyretmenin caiz olduğunu, genç kız ve kadınları gereğinden fazla sıkıkmamak, baskı altında tutmamak, eğlence isteklerini anlayışla karşılamak gerektiğini göstermektedir. Habeşlilerinkine benzer folklor eğlenceleri ve millî oyunlara kadınların katılmalarının caiz olduğunu gösteren rivayetler vardır.

Modern dünyada, sosyal, politik ve ekonomik alanda yaşanan gelişmeler ve değişimler toplumdaki bireyler arası çatışma ve şiddet davranışlarını ortadan kaldırmada etkili değildir. Bu noktada toplumda, eşitlik, adalet, demokrasi, insan hakları, hoşgörü ve dayanışmaya dayanan barış kültürünün oluşturulması gerekliliği açıktır.

Tüm çalışmaların ortak mesajı, insan adı verilen varlığın ruhen güçlü olması için nefis muhasebesi ve tezkiyesinden geçmesi gerekmektedir. Bunun adı ise "riyazat" tır. Bu kavram aynı şekilde "spor" kelimesinin karşılığı olarak da kullanılmaktadır.

Sonuç:

Görüldüğü üzere İslâm dini insanın bireysel ve sosyal hayatının gerekli kıldığı tüm alanlarda olduğu gibi spor konusunda da insanın sadrına şifa verecek ve ihtiyacını giderek düzenlemeler koymuştur. Gerek Hz. Peygamber ve Sahabe-i Kiram'ın hayatı, gerekse de Müslümanların tarihi üzerinde yeterli bir inceleme yapıldığında sporun hak ettiği değeri bulduğu görülmektedir. Buna göre İslâm dini, insanın ruhî yapısı, zihnî yapısı ve bedenî yapısı üzerinde zararlı olmaması kaydıyla faydalı olan her türlü sportif etkinliklerin düzenlenmesine açık bir dindir. Bu konuda yasaklayıcı bir emir bulunmadığı gibi, duruma göre spor yapmanın caiz, mendup, müstehap, sünnet ev farz mertebelerine yükseldiği de görülmektedir. Burada esas olan, insanın maddî ve manevî sıhhati, huzuru, rahatı, mutluluğu, saadeti ve selametidir.

Sonuç olarak günümüz spor anlayışına bakıldığında insan yaşamı ile bütünleşmiş olan spor, insanların sağlıklı, başarılı mutlu olmasında ve yüksek moral gücüne sahip olmasında çok önemli rol oynamaktadır. Spor, toplumda insanlara ulaşmasında bir unsurdur. Yine insanlar spor sayesinde aynı amaçlara yönelmeye, birlikte hareket etme duygusunu yaşamaya başlarlar. Spor, fiziksel, ruhsal ve toplumsal gelişimde de fayda sağlamaktadır

Kaynaklar

Altan-Yaycıoğlu, R., Canan, H., Sizmaz, S., Bal, N., Pelit, A., & Akova, Y. A. (2010).

Canan, a.g.e., s. 256.

Demir S (2011). Türkiye’de Barış Eğitime Bakış: Tanımlar, Zorluklar, Öneriler: Nitel İnceleme. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi-Educational Sciences: Theory&Practice: 11(4); 1727-1745

Deylemî, Aliyyü'l-Kârî, *Mevzuât*, 110, Aclûnî, *Keşfu'l-Hafa*, 2/233

Ebü'l-Huseyn Müslim b. Haccâc, *Sahîh-i Müslim* (Riyad: Beytü'l-Efkâr, 1998/1419), “Kader”, 34; İbn Mâce, “Zühd”, 14.

Ebu-Dâvûd, K. el-Cihat, 61; Ahmed, *Müsned*, 6/264; Hamidullah, a.g.e., II, 1143.

El-Aynî, *Umdetu'l-Kârî*, C. III, s. 358.

El-Kettânî, *et-Terâtibu'l-İdâriyye*, 2/144; Buhârî, K. en-Nikâh 82.

Enfâl Sûresi, 8/15-16.

Enfâl Sûresi, 8/60.

Enfal, 8/60.

ErkaL, M. (1978). *Sosyolojik Açıdan Spor*. İstanbul: Kutsun Yayınevi.

Hadisi Müslim, Tirmizî, Ebu Dâvud rivâyet etmiştir.

Hasan Kerîm Mâcid er-Rubayî, *el-Medhalu Li Dirâseti's-Şerfati'l-İslâmiyye*, Dâru's-Selâm el-Kânûniyye, 2015, s.220.

Hayreddin Karaman, *Günlük Hayatımızda Helaller Haramlar*, İz Yay., İstanbul., 2000,

Hayreddin Karaman, *İslâmın Işığında Günün Meseleleri*, İstanbul 1982, II, 354-355.

<http://forum.bedenegitimi.gen.tr/sporun-toplumsal-boyutu-t2920.html>

İbn Nehhas, *Cihat*, 1/844-852. No'lu Hadisler.

İbn Sa'd, *Tabakat*, 1/1, s.73'ten M. Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I, 42.

İbrahim Canan, *Hz. Peygamberin Sünnetinde Terbiye*, Ankara 1980, s. 255.

M. Hamdullah, *İslâm Peygamberi*, çev: Salih Tuğ, İstanbul 1980, II, 1142.

Mefail Hızlı, “*Spor*”, Şamil İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 1992, V, 450-460.

Mefail Hızlı, “*Spor*”, Şamil İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 1992.

Mefail Hızlı, “*Spor*”, Şamil İslâm Ansiklopedisi, C 5, s.455.

Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II, 1076. (İbn Hişam, *Sire*, 560'tan naklen)

Nevevî, *Riyâzü's-Sâlihîn Tercümesi*, II, 563.

Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslâm İlmihali*, Huzur Yay., İstanbul, 2013, s97, 281.

Said Havva, *Cundullah (Allah Erinin Ahlak ve Kültürü)*, s. 376-378.

Said Havva, *İslâm*, Terc. Harun Ünal, Petek Yayınları, İstanbul, 1987, s. 5-10.

Sehâvî bu hadisin senedinin zayıf olduğunu, fakat başka şahidlerinin de bulunduğunu ifade etmektedir.

Sünen-i Tirmizî Tercümesi, III, 281.

Turan, A. *İslamiyette Spor ve Önemi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1985, s. 14-15.

Vecdi Akyüz, “Asr-ı Saadette Spor”, 3/497-512.

Vecdi Akyüz, “Asr-ı Saadette Spor”, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm*, Beyan Yay., İstanbul, 3/497-512.

Vecdi Akyüz, “Asr-ı Saadette Spor”, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslâm*, Beyan Yay., İstanbul, 3/497-512.